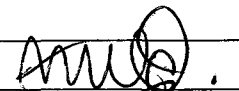
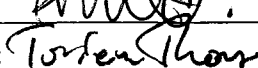

Bakgrunn for KU-program

Søker/sak:	Norsk Miljø Energi Sør AS/Lista vindpark		
Fylke/kommune:	Vest-Agder/Farsund		
Ansvarlig:	Arne Olsen, KTE	Sign.:	
Saksbehandler:	Torstein Thorsen, KTE	Sign.:	
Dato:	09. 02. 2004		
Vår ref.:	NVE 200302250-39	KTE	4/04
Sendes til:	Norsk Miljø Energi Sør AS, alle hørings- og orienteringsinstanser		

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

Norsk Miljø Energi Sør AS: Melding om Lista vindpark i Farsund kommune. Sammenfatning av høringsuttalelser og fastsetting av konsekvensutredningsprogram.

Innhold

1. Innledning.....	1
2. Behandlingsprosessen.....	2
2.1 Høring.....	2
2.2 Møter.....	2
3. Innkomne høringsuttalelser.....	2
4. NVEs vurderinger.....	11
4.1 Supplerende utredningskrav til det foreslåtte KU-programmet.....	11
4.2 Utredningskrav som ikke er tatt med i KU-programmet.....	14

1. Innledning

Norsk Miljø Energi Sør AS (NME) meldte 10.6.03 en vindpark på Lista i Farsund kommune i Vest-Agder fylke. Det planlegges en vindpark med en samlet effekt på ca. 90 MW. Tiltakshaver planlegger å benytte vindmøller i størrelse fra 2 MW til 3 MW og vindparken vil således bestå av 30 til 45 vindmøller. En vindmølle på 3 MW kan få en totalhøyde på opptil 120 meter. Planområdet omfatter ca. 5 km² nord på Lista. Tiltakshaver planlegger å knytte vindparken til det eksisterende 110 kV kraftledningsnett som går gjennom planområdet.

NME varsler i brev av 20.1.04 at de ønsker å utrede et større område mot øst for å ha større fleksibilitet i å flytte vindmøller lenger bort fra bebyggelsen langs riksvegen hvis dette vil bli nødvendig i forhold til støy.

I dette notatet sammenfattes de høringsuttalelser som har kommet inn til NME sin melding. På grunnlag av det foreslåtte konsekvensutredningsprogrammet, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, fastsetter NVE et konsekvensutredningsprogram for tiltaket.

2. Behandlingsprosessen

2.1 Høring

Norsk Miljø Energi Sør AS sin melding ble sendt på høring til berørte instanser 6.8.03.

Meldingen ble sendt på høring til følgende instanser/organisasjoner: Farsund kommune, fylkesmannen i Vest-Agder, Vest-Agder fylkeskommune, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren, Statens Forurensningstilsyn, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Vest-Agder, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Bellona, Norsk Ornitologisk Forening, Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskeforbund, Norges Bondelag Agderkontoret, Vest-Agder bonde- og småbrukarlag, Farsund Næringssekskap, Naturvernforbundet i Farsund, Norsk Ornitologisk Forening Farsund, Farsund og Lyngdal Jeger- og Fiskeforening, Lista Bondelag, Farsund skogeierlag, Lista sauealslag, Luftfartstilsynet, Forsvarsbygg, Telenor, Statnett SF og Agder Energi AS. Farsund kommune la også ut meldingen til offentlig ettersyn.

Meldingen ble sendt til orientering til: Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet, Norsk Institutt for by- og regionsforskning, Direktoratet for brann- og elsikkerhet og Enova SF.

Utsending av melding, utlegging av meldingen til offentlig ettersyn og innbydelse til offentlig møte ble kunngjort i Norsk lysingsblad, Fædrelandsvennen og Farsund Avis.

2.2 Møter

NVE arrangerte offentlig møte på Herredshuset i Vanse 1.9.03, hvor NVE orienterte om behandlingsprosessen for meldingen og Norsk Miljø Energi Sør AS orienterte om selve prosjektet og planene for gjennomføring. Det kom 44 mennesker på møtet.

Samme dag ble det holdt et møte på Rådhuset i Farsund. I møtet deltok representanter fra Farsund kommune, Vest-Agder fylkeskommune, fylkesmannen i Vest-Agder og Norsk Miljø Energi Sør AS. NVE og tiltakshaver holdt samme orientering som på det offentlige møtet.

NVE arrangerte 9.12.03 et nytt møte for Farsund kommune hvor sammenfatning av høringsuttalelser og utkast til KU-program ble presentert og diskutert. På møtet deltok også representanter fra Vest-Agder fylkeskommune og fylkesmannen i Vest-Agder.

3. Innkomne høringsuttalelser

Det har kommet inn 21 høringsuttalelser til meldingen og forslaget til konsekvensutredningsprogram.

Farsund kommune orienterer i brev av 10.10.2003 om følgende vedtak i Farsund kommunestyre:

- Farsund kommune har ingen merknader til melding om planlagt vindpark på Lista med tilhørende utredningsprogram.
- Kommunestyret viser til kravet om reguleringsplan i Plan- og bygningsloven § 23, jfr. også kommuneplanen for Farsund 2001-10, og ber om at reguleringsplanen blir utarbeidet og fremmet parallelt med konsesjonssøknad og konsekvensutredning, og at den videre behandlingsprosessen blir samordnet.

Farsund kommune har i brev av 15.12.03 kommet med følgende tilleggsmerknader til KU-programmet. De ønsker å presisere viktigheten av at utredningene er grundige og presenteres på en

faglig og helhetlig god måte for berørte grupper. Det ønskes også at eksisterende informasjon suppleres med nye opplysninger basert på svært grundige undersøkelser. Farsund kommune ønsker også at de ulike alternativene med variasjon i antall og møllestørrelse bør utredes og visualiseres. I forhold til punktene i utredningsprogrammet har kommunen følgende merknader:

Visualisering

Fotomontasje og 3D-visualisering kan utfylle hverandre og begge typer visualisering bør bli brukt.

Samfunnsmessige virkninger

Sikkerhet og sårbarhet bør tas med som et eget punkt i konsekvensutredningene. Aktuelle temaer kan være: geoteknisk stabilitet, ulykker ved flyaktiviteter, brannberedskap, mulig sabotasje/terrormål og eventuelt andre temaer.

Kulturminner og kulturmiljøer

Som grunnlag for KU må det foreligge grundige registreringer av hele det berørte området mht. kulturminner og kulturmiljø. En beskrivelse av kjente kulturminner og potensialet for funn av fornminner er ikke godt nok.

Friluftsliv og ferdsel

Det finnes et tett nettverk av merkede turstier i områdene. Disse må synliggjøres i kartmaterialet. Forslag til avbøtende tiltak til stiene bør beskrives. Fremlagte kart over infrastruktur må inneholde forslag til hvordan allmennhetens interesser skal ivaretas. Særlig viktig er hensynet til parkering.

Reiseliv og turisme

KU bør inneholde en grundig analyse av potensielle virkninger på reiseliv og turisme. Dette punktet er så viktig at temaet bør belyses som et eget hovedtema og det bør innhentes uttalelser både nasjonalt og internasjonalt. Dersom de planlagte tiltak vil gi restriksjoner for allmennheten i det berørte området bør disse konsekvensene komme frem i KU.

Farsund kommune kommenterer også NMEs planer om å utrede et område mot øst i brev av 21.1.04. Av kommuneplanen fremgår det at tilleggsområdet vil komme i direkte berøring med følgende nye interesser i forhold til tidligere melding:

- Nedbørsfelt for drikkevann
- Nedbørsfelt for verna vassdrag

Kommuneplanen gir ikke oversikt over alle interessene i området. Kommunen ber derfor om at det vurderes om det bør sendes ut en tilleggs melding for dette tilleggsområdet.

Vest-Agder fylkeskommune kommenterer meldingen i brev av 10.10.03. De mener at en konsekvensutredning må basere seg på et realistisk bilde av tiltaket og dets konsekvenser for natur, miljø og samfunn. Der eksisterende kunnskap er mangelfull, blir det forutsatt at det utføres nye undersøkelser. Fylkeskommunen mener at utredningen må ta utgangspunkt i utbyggingsalternativet med flest vindmøller som er realistisk ut ifra dagens teknologiske løsninger. Utredningene må også vise alternativer med færre møller og reduserte dimensjoner. Siden utredningene skal omfatte to områder, må utredningen vises i tre alternativer der en ser på begge områdene samlet, og områdene hver for seg.

Konsekvensutredningene må omfatte:

- Alternativ lokalisering internt i områdene (vertikalt og horisontalt) og ulike inngrep alternativene medfører og infrastrukturen rundt (veier, kabelgrøfter og kraftledninger)
- Tiltak i utbyggingsfasen
- Driftsfasen
- Tilbakeføringsfasen

Fylkeskommunen har følgende merknader til det foreslåtte konsekvensutredningsprogrammet:

Landskap

Erfaringsmessig er det vanskelig å oppnå en realistisk forståelse av inngrepene med en todimensjonal visualisering. Fylkeskommunen mener at de ulike alternativene må visualiseres tredimensjonalt. Visualiseringen bes også omfatte nødvendige veier, bygg og tiltak. Det må tas med et kjent referansepunkt/objekt i visualiseringen. 3D visualiseringen må vise de samlede anleggene fra sjøsiden og landsiden. Sentrale utsynspunkter vil for eksempel være Varnes, Elle, heia/høydedraget nord for Skumsvoll, Briseidheia/øvre del av Bønsbakkene, Ulgjel, friluftsmål i områdene, Lista fyr, Hydra og Andabeløy.

Kulturminner og kulturmiljøer

Det er liten oversikt over kulturminnene i området hvor tiltaket planlegges. Fylkeskommunen forutsetter derfor at det foretas arkeologiske registreringer i områdene. Når det gjelder nyere tids kulturminner forutsettes det at de blir registrert m.m. i samsvar med foreslått utredningsprogram.

Friluftsliv

Vest-Agder fylkeskommune forutsetter at det gjennom 3D visualiseringer vises hvordan dette turområdet vil oppleves etter at anlegget eventuelt er etablert. Eventuelle restriksjoner på friluftslivet må beskrives i utbyggingsfasen, i driftsfasen og i tilbakeføringsfasen. Støykonsekvensene for friluftsliv må utredes. Eventuell omlegging av turstier/veier må utredes. Eventuelle restriksjoner på jaktutøvelse må klarlegges.

Fugl

I tillegg til det foreslåtte utredningsprogrammet, mener fylkeskommunen at påvirkningen på hekkende fugl i området må utredes. Eventuelle virkninger på fugletrekket må klarlegges.

Støy og skyggekastning

Planområdet har et stort potensial i reiselivssammenheng. Fylkeskommunen mener derfor at støykonsekvensene må vises for større områder enn fram til den nærmeste bebyggelsen. Det er åpnet opp for fritidsbebyggelse rett syd og øst for eventuelle vindmølleparker. Støyvurderinger må gjøres for disse områdene. Eventuelle avbøtende tiltak må vises både for bosetting og friluftsliv. Mulige endringer av støybildet over tid må også beregnes. Støy fra transformatorstasjon må beregnes.

De eventuelle vindmøllene vil ligge nord for der folk flest vil betrakte de. Fylkeskommunen ber om at det klarlegges hvilke arealer/områder som vil bli utsatt for blinking/refleksjon fra installasjonene, ved varierende solhøyde, vindretning og rotorhastighet. Fylkeskommunen ber også om at det foretas skyggekastberegninger.

Samfunnsmessige virkninger

I utredningsprogrammet savner fylkeskommunen et punkt om jord- og skogbruk. Ved en eventuell etablering av en vindpark, vil en få nye veier inn i området som kan benyttes til andre formål, blant annet til jord- og skogbruk. Dette bør klarlegges nærmere.

Det må også klarlegges om det skal være restriksjoner på nye veier eller om de er åpne for alle.

Vest-Agder fylkeskommune ber til slutt om at det klarlegges hvordan en etablering av en vindpark vil påvirke reiselivsnæringen.

Oppfølgende undersøkelser

Behovet for oppfølgende undersøkelser må fastsettes som vilkår ved sluttbehandlingen av KU'en.

Økonomiske forhold

Vest-Agder fylkeskommune mener at det må stilles krav om at konsekvensutredningene sier noe om de økonomiske forholdene knyttet til de ulike alternativene. Tilsvarende må en få klargjort inntjeningen ved prosjektet.

I forbindelse med vassdragskonsesjoner tildeles 10 % av kraftproduksjonen som konsesjonskraft til fylkeskommunen og kommunene og det blir etablert næringsfond. Tilsvarende ordning for vindkraft bør utredes, og da knyttet til omsøkte prosjekt.

Tilbakeføringsfasen

Hvis anlegget stenges, må en sørge for at det er avsatt midler som kan sørge for at anlegget kan fjernes forsvarlig samt hvordan en kan håndtere avfallet. Konsekvensutredningen må klargjøre hvordan en kan sørge for tilbakeføring av anlegget til naturtilstanden, praktisk og økonomisk.

Vest Agder fylkeskommune har i brev av 17.12.03 understreket noen av sine forrige høringsuttalelser knyttet til KU-programmet:

Utbyggingsalternativer

Ulike utbyggingsalternativer må utredes. Dette gjelder både delområdene for vindparken og alternativer med størrelse og antall på vindmøllene.

Kulturminner og kulturmiljø

Det må foretas registreringer av automatisk fredede kulturminner i området.

Visualisering

I tillegg til fotorealistiske teknikker bør tiltaket også visualiseres ved hjelp av 3D animasjon.

Fugl

Utredningene for hekkende og trekkende fugler kan ikke bare begrenses til selve delområdene. Undersøkelser bør foretas i trekkperiodene.

Reiseliv, turisme og økonomi

Forholdet til reiselivsnæringen må utredes samt økonomiske forhold knyttet til tiltaket.

Fylkesmannen i Vest-Agder ved miljøvernavdelingen vil i brev av 8.10.03 understreke viktigheten av å gjennomføre en bredest mulig høring av den planlagte vindparken på Lista. Ferie- og friluftsverdien av Lista-landet gjør at den planlagte vindparken vil ha betydning for et større antall mennesker enn hva tilfellet er for tilsvarende befolkede arealer i mindre pressede deler av landet. Hittil er det heller ikke bygget noen vindpark av sammenliknbart omfang langs sørlandskysten, og det vil derfor etter miljøvernavdelingens vurdering være riktig å legge opp til en noe mer omfattende høring og velutarbeidet visualisering for å dekke informasjons- og høringsbehovet i tilstrekkelig grad.

Til det foreslåtte utredningsprogrammet har fylkesmannen i Vest Agder ved miljøvernavdelingen følgende kommentarer:

Landskap

Miljøvernavdelingen finner ikke foreslått utredningsprogram for landskapsvirkning tilstrekkelig. Etter miljøvernavdelingens vurderinger klarer ikke todimensjonale visualiseringer å formidle realistiske inntrykk av vindmølleparker i landskapet. Dette skyldes at vindmøller er vesentlig større enn noen annen vertikal installasjon og at møllene omfatter mange bevegelige elementer.

Miljøvernavdelingen anmoder derfor om at det utarbeides 3D visualisering av de planlagte møllene slik at vindparkens virkning og relative størrelse i terrenget og fra relevante innsiktsposisjoner kan betraktes. Slike visualiseringer så vel som fototekniske illustrasjoner må vise anlegget fra land og fra sjøsiden, for sistnevnte også sett fra Eidsfjorden, fra Pollen (Skomvollside) og fra Framvaren. Det er også viktig å visualisere vindparken fra Elle, Ellenese- og Snekkestø-siden da dette vil være områder hvor mange turgåere vil oppleve anlegget.

Miljøvernavdelingen forutsetter også at det klarlegges hvilke arealer som vil bli utsatt for blinking som følge av de forskjellige installasjonene, ved varierende solhøyde, vindretning og rotorhastighet.

Friluftsliv

Virkningene av anlegget på jaktbar vilt så vel som eventuelle restriksjoner på bruk av våpen i tilgrensende arealer må klarlegges.

Fugl

Ut over det som er redegjort for i foreslått utredningsprogram, ber miljøvernavdelingen om at KU klargjør bestands situasjonen for den kystbestand av orrfugl som i dag er et viktig faunaelement på indre Lista, samt forventede virkninger på denne arten spesielt. Det må klargjøres hva som er dagens bruk av området for store rovfugl, da denne delen av Lista både fungerer som overvintringsområde for store rovfugl, og siste landkontakt for sørtrekkende arter. KU må redegjøre for forventede virkninger av vindmøllene på bruken av områdene for disse artene.

Støy

Erfaringer med eksisterende vindpark på Lindesnes tilsier at dette er et meget vanskelig felt som må utredes utførlig blant annet for å unngå konsesjonsbehandling i etterkant. Miljøvernavdelingen ber om at det foretas målinger i felt ved relevant bebyggelse for å avklare om disse befinner seg i vindskyggeområde, og således om minimumsavstand til vindmøllene må økes. Erfaringer fra Fjeldskår vindpark i Lindesnes så vel som nyere og større norske anlegg bør legges til grunn. Effektene av særlige topografiske forhold i forhold til bebyggelse bør modelleres og redegjøres for spesielt.

Infrastruktur

KU må redegjøre for de reduksjoner av eksisterende INON-områder (Inngrepsfrie NaturOmråder i Norge) som utbyggingen, herunder veianlegg, kraftlinjer m.m., vil få.

Samfunnsmessige virkninger

Miljøvernavdelingen ber om at dette punktet vektet sterkere enn det foreslåtte KU-programmet legger opp til. Lista er det området i Vest-Agder som har størst omfang av og variasjon av arealer vernet i medhold av naturvernloven. Av hensyn til allmenne interesser til Lista-naturen vil det være nødvendig å komme frem til presise redegjørelser for virkningene av anleggene på verneområder og landskap og sekundært på egnethet for friluftsliv m.m. Miljøvernavdelingen mener visualiseringsmaterialet/3D presentasjonen av dagens situasjon/landskap kontra utbygget situasjon bør høres hos relevante instanser som kan representere både nasjonale og internasjonale besøkende. Dette for å klarlegge om bygging av omsøkte anlegg vil kunne påvirke naturopplevelsen og derved allmennhetens opplevelse av Lista-naturen.

Det må dessuten redegjøres for hvilke følger utbyggingen vil ha for utøvelse av jord- og skogbruk, både i anleggs- og driftsfasen. Dette kan muligens fanges opp under KU-punkt 7.3.9 eller 7.3.11, men da dette ikke fremgår tydelig, ber miljøvernavdelingen om at det blir redegjort for virkningene på jord- og skogbruk spesielt.

Fylkesmannen i Vest-Agder har i e-post av 11.12.03 kommet med følgende tilleggsmerknader til KU-programmet.

Visualiseringer

3D animasjon må gjennomføres for relevante utsiktsområder i tillegg til fotorealistiske teknikker.

Støy

Modellering av støy forutsettes gjort med best mulige verktøy og fortrinnsvis supplert med faktiske målinger.

Reiseliv

Planområdene berører arealer i Vest-Agder med stor og økende reiselivsvirksomhet. Det etterlyses redegjørelse av anleggenes virkninger på reiselivsnæringen og det bør innhentes uttalelser fra nasjonale representasjoner innen reiseliv. Fylkesmannen ber om at NVE inkluderer dette kravet som et eget punkt i KU, forslagsvis «Utbygger skal i KU redegjøre for forventede virkninger av det planlagte anlegget på verdien av Lista som reiselivsområde i regional og nasjonal sammenheng. Redegjørelsen må bygge på faglig relevante utredningskompetanse, og skal klargjøre de endringer i verdi som reiselivsmål som det planlagte anlegget eventuelt kan avstedkomme.»

Utvalg for Landbruk i Farsund vurderer meldingen og forslaget til konsekvensutredningsprogram i brev av 17.9.03. På generelt grunnlag mener jord- og skogbrukssjefen at Farsund kommune bør takke ja til vindkraftanlegg i kommunen. Dette selv om parken helt klart vil endre inntrykket og opplevelsen av landskapet i området.

Området er i dag LNF-område, men er svært lite ervervsmessig utnyttet, bortsett fra jakt, litt fiske og bærsanking. Arealene det nå søkes konsesjon om er de eneste områdene på Lista-halvøya som ennå har preg av villmark, blant annet er det viktige leveområder for rovfugl og er et av de få stedene på Lista med hekkende orrfugl. Kommunen er i gang med naturtypekartlegging og håper at

konsekvensutredningen som utbygger skal stå for vil ha en gjensidig informasjonsutveksling med kommunens konsulent.

En vei i forbindelse med vindparken inn i området kan åpne både for virkesproduksjon og for beite i et helt annen omfang enn det som er mulig i dag. Veitraseen bør, så langt som mulig, skje i forståelse med grunneierne i området. Muligheten til fri kjøring inn i terrenget bør begrenses ved låsbar bom. Det er også en klar forutsetning at utbygger tar alle forstandige hensyn til terreng, flora, fauna og landskap ved utbyggingen av området.

Utvalg for Landbruk i Farsund mener at all nettilknytning i forbindelse med vindparken, også til hovednettet, må skje via jordkabel. Dette av hensyn til minsket kollisjonsfare for fugl, reduserte visuelle ulemper og en reduksjon i det totale vindsuset i området.

Luftfartstilsynet ber i brev av 14.8.03 om at følgende blir tatt inn i tiltakshavers konsekvensutredningsprogram under samfunnsmessige virkninger:

- Om vindkraftverket påvirker omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten.
- Om vindkraftverket påvirker inn- og utflygingsprosedyrene til omkringliggende flyplasser, spesielt Farsund lufthavn, Lista, samt sirklingsprosedyrene rundt flyplassene.
- Om vindkraftverket utgjør andre hindringer for luftfarten, spesielt for lavtflygende fly og helikopter

Luftfartstilsynet ber også om at Lista vindpark blir merket i henhold til forskriften om merking av luftfartshinder, BSL E 2-2, samt at tiltaket blir rapportert til Statens kartverk v/ Nasjonalt register over luftfartshinder, jf. forskrift om rapportering og registrering av luftfartshindre, BSL E 2-1.

Forsvarsbygg kommenterer meldingen i brev av 11.06.03 med hensyn på vindparkens mulige latente konflikter med Forsvarets installasjoner. Før endelig svar kan gis fra Forsvaret er det nødvendig med et kart med koordinatfestet plassering av vindmøllene. Dersom det viser seg at tiltaket kan gi problemer, har man da også et grunnlag for å vurdere om eventuelle planendringer kan redusere eller fjerne disse.

Kystverket sier i e-post av 31.10.03 at de har to installasjoner ved Lista fyrstasjon som kan bli påvirket av en eventuell vindmøllepark. Dette gjelder en DGPS-stasjon og et maritimt radarfyr. Kystverket er usikre på hvordan disse kan bli påvirket av vindparken. De tar forbehold om at de kan kreve nødvendige skjermingstiltak dersom det viser seg at utbyggingen medfører problemer for Kystverkets installasjoner.

Agder Energi Nett AS sier i brev av 10.10.03 at de ikke har noen ønsker om konsekvensutredninger utover det som er foreslått i meldingen. Vindparken skal knyttes til eksisterende 110 kV linje mellom Øye og Vanse. Kapasitetsmessig vil linja være tilstrekkelig for den planlagte produksjonen på 90 MW.

Agder Energi Netts uttalelse om tilknytningssted må vente til endelig forslag om plassering av vindparken ligger på bordet. Eierskille for kraftlinja må også avklares før konsesjonssøknad sendes.

Agder Energi Nett vil stille krav til spenningskvalitet og relévern og det forutsettes at utbygger samarbeider med Agder Energi Nett i prosjekteringsfasen av parken.

Statnett SF sier i brev av 31.10.03 at i henhold til forskrift om systemansvaret i kraftsystemet, kan nye anlegg som tilknyttes regional- og sentralnettet ikke settes i drift uten vedtak fra systemansvarlig.

Generelt kan ikke Statnett akseptere tilknytning av vindkraftproduksjon som har en negativ påvirkning på kraftnettet, og forutsetter derfor at rapportene «Retningslinjer for nettilkobling av vindkraftverk» (TR A5089) og «Retningslinjer for tekniske krav til anlegg i norsk hovednett» (KtA 6/98) blir lagt til grunn ved dimensjonering av vindkraftverket.

Statnett sier at det spesifikke vindkraftverket vil kunne bedre effekt- og energibalansen i området i tunglast. Dette vil kunne bidra til å avlaste ledninger i sentralnettet.

I sin vurdering av meldingen har Statnett ingen spesifikke kommentarer om et nytt vindkraftverk på Lista annet enn at det forutsettes at kravene i FoS og KtA overholdes.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) påpeker i brev av 13.10.03 at det synes å være betydelige miljøinteresser i, og i influensområdet til, den planlagte vindparken. DN vil ikke på dette stadiet i prosessen vurdere hvordan de vil stille seg til en eventuell konsesjonssøknad.

I forhold til konsekvensutredninger, forventer DN at det endelige utredningsprogrammet blir i tråd med anbefalingene gitt av Riksantikvaren, DN og NVE i rapporten 'Vindkraft og miljø – en erfaringsgjennomgang'. De støtter seg også til fylkesmannen i Vest-Agder sin uttalelse som grunngir et spesielt behov for å utrede konsekvenser for kystbestander av orrfugl, trekk og overvintring av store rovfugl og trekk for andre arter.

DN mener også at grunnlaget for valg av Lista som lokalitet for en vindpark synliggjøres.

Norsk Jeger- og Fiskerforbund Vest-Agder skriver i brev av 6.10.03 at det må foretas en grundigere gjennomgang av hvilke konsekvenser vindparken vil få for fugle- og dyrelivet før de eventuelt tar stilling i saken.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avdeling Vest-Agder kommer i brev av 6.10.03 med innspill knyttet til vindmøller og fugl i konsekvensutredningsprogrammet.

Området for den planlagte vindmølleparken er trolig ikke blant Listas rikeste leveområder for hekkende og beitende fugl. Forhåndskunnskapen om de planlagte områdene er forholdsvis dårlig for mange arter. Det anbefales derfor at det gjennomføres en fullstendig taksering/kartlegging av hekkefuglene i planområdet, slik at eventuelle hekkeområder for rødlistede arter / rike områder kan skånes både for vindmøller og tilførselsveier.

Planområdet ligger trolig midt i hovedtrekkruta for rovfugl (hauker, våker, kjerrhauker og falker) langs Sørvestlandet. Det er tidligere bare utført trekkundersøkelser i liten målestokk i det aktuelle området, men tidligere undersøkelser fra tilgrensende områder i nord, vest og sør for det aktuelle planområdet underbygger ovenstående antagelse. NOF deler ikke NMEs generelle oppfatning om at observasjoner tyder på at trekkende fugl i liten grad lar seg affisere av vindmøller. Dette er avhengig av hvilken art det er snakk om og det foreligger andre erfaringer som peker i en helt annen retning. Det bør derfor gjennomføres grundige feltundersøkelser i området for å kartlegge hvilke trekkveier rovfugler og andre termikkavhengige arter benytter gjennom området. Månedene august-oktober er den viktigste perioden for dette trekket.

Likeledes bør de nåværende vindforhold kartlegges, spesielt med tanke på områder med god termikk/oppdrift. Det bør utarbeides kart som viser hvordan vindmølleparken påvirker de eksisterende vindforhold. Dette kan ha betydning ikke bare for trekkende fugl, men også for tilgroing av busker og kratt. Vegetasjonen vil igjen ha stor betydning for skogsfugl.

NOF sier videre at nødvendige feltundersøkelser av hekkende og beitende fugl må utføres i hekkesesongen 2004 som er i månedene april-juni. En undersøkelse av trekkende fugl (rovfugl, gjess og andre) kan tidligst gjennomføres august-oktober 2004.

Naturvernforbundet i Vest-Agder har i brev av 9.10.03 følgende kommentarer til vindkraftprosjektet på Lista:

- Lista er et av de mest særpregede områdene i Norge hvor mange forskjellige naturkvaliteter er representert på et avgrenset område. Naturvernforbundet stiller seg i utgangspunktet tvilende til om det er en riktig prioritering å benytte Lista til utplassering av nærmere 50 gigantiske vindmøller.
- Lista er en av landets mest benyttede rasteplasser for trekkfugler på vei inn og ut av landet. Stedet har dessuten et stort antall hekkende arter. Naturvernforbundet regner med at den planlagte vindparken vil gi store konflikter for denne rike faunaen.
- Med hensyn til kultur og kulturmiljøer registrerer Naturvernforbundet med tilfredshet at NME ønsker å samarbeide med vernemyndighetene om ikke-registrerte verneområder i planområdet. Det forutsettes at det også inngås samarbeid med vernemyndighetene i forbindelse med det biologiske mangfoldet.
- Naturvernforbundet forutsetter at visualiseringene av vindparken blir gjort av uavhengige fagfolk og på en slik måte at de gir et realistisk og sannferdig bilde av prosjektet.
- Naturvernforbundet vil presisere at dersom utredningene skal gi troverdighet, er det en forutsetning at de utføres av uavhengige fagfolk med kompetanse innen de enkelte fagområder og at disse gis den nødvendige tid til å utføre sine undersøkelser etter de metoder og i den utstrekning de selv finner nødvendig. Eventuelt nytt feltarbeid, der dette blir nødvendig, sees på som en selvfølge.

Helge Elle kommenterer i brev av 2.10.03 vindparkplanene på vegne av alle grunneierne under Salen, Frøysti og Knustad. Helt inntil planområdet er det fritidsbebyggelse, og bare få hundre meter unna, også fast bosetting. Det er mye gammelt kulturlandskap og fredede fornminner i området, spesielt den gamle bygdeborgen Salslottet. Området er også mye brukt til rekreasjon med flere oppmerkede turstier som stadig benyttes.

På vegne av grunneierne ber Helge Elle om at alle forhold vedrørende støy, det visuelle, refleksblink og andre miljømessige forhold blir godt utredet og presentert på en lett tilgjengelig måte. Plasseringen av veier og av de enkelte vindmøllene må også fremgå tidlig i prosessen.

Som grunneiere ønsker de å benytte arealene, både innenfor planområdet og i nær tilknytning til dette, også til alternative formål.

Alf-Otto Renstrøm kommer med noen synspunkter i forbindelse med Lista vindpark i brev av 12.9.03. Renstrøm hevder at Forsvaret har en meget viktig installasjon i det aktuelle området som vil bli ødelagt av vindparken. Denne installasjonen benyttes også av ambulansetjenesten i Vest-Agder til Sørlandet sykehus HF.

Vindparken ligger også i terminalområdet til Lista flyplass. En vindpark kan derfor få konsekvenser for luftfartstrafikken rundt flyplasen. Lufttrafikk-tjenesten på Lista utføres som flyinformasjonstjeneste (AFIS) i et ukontrollert luftrom. Det er flygerne selv som bestemmer hvordan innflygingen skal gjennomføres til Lista flyplass. Presisjonsinnflyging er fra vest, som er basert på innflygingssystemet

ILS. Det er derfor plassert radiosendere/merkefyr vest for flyplassen som eventuelt kan bli påvirket av vindparken. Dette momentet bør bli nærmere undersøkt i samarbeid med Avinor.

Kystverket har plassert en differensiell GPS-stasjon like ved Lista Fyr. Denne stasjonen er med i et internasjonalt nettverk og bidrar til en meget nøyaktig navigasjon av skip og fly. På den bakgrunn bør det undersøkes om vindparken kan ødelegge signalene til DGPS-stasjonen.

Kai Frøitland har følgende innspill til meldingen i brev av 29.9.03:

Støy

Frøitland ber om at det lages støysonkart for å kartlegge hvordan lyden forplanter seg i området. Frøitland mener også at det må stilles krav om kompetanse til de eksterne firma som skal foreta utredningene.

Skyggekast og refleksblink

Frøitland mener at det må lages en oversikt ved hjelp av dataprogrammer over hvordan skyggekast og refleksblink kan påvirke den aktuelle bebyggelsen. Det bes om at oversikten beskriver hvordan sola kan lage refleksblink og skyggekast på bebyggelsen til forskjellige årstider.

Gunvor Vaagen sier i brev av 7.10.03 at de planlagte vindmøllene vil bli et fremmedelement i Listanaturen. Hun mener at en vindpark vil forårsake store ulemper, både når det gjelder det visuelle, støy og iskasting, og at det er viktig at disse ulempene vil bli minst mulig.

Miljøverndepartementet (MD) sier i brev av 16.1.04 at de ikke har noen merknader til det forelagte konsekvensutredningsprogrammet.

4. NVEs vurderinger

På bakgrunn av meldingen, høringsuttalelsene og egne vurderinger, har NVE utformet et konsekvensutredningsprogram (KU-program) for det planlagte vindkraftverket på Lista med tilhørende infrastruktur, jf eget brev til Norsk Miljø Energi Sør AS om dette.

Et KU-program skal inneholde de punkter som er listet opp i vedlegg IV i forskrift om konsekvensutredninger, men skal avgrenses til forhold som er vesentlige i forhold til miljø, naturressurser og samfunn.

Konsekvensutredningen skal fokusere på det som er beslutningsrelevant. I stedet for punkt e) i vedlegg IV som omtaler konsekvenser for natur, miljø og samfunn, spesifiserer NVE nærmere hva som skal utredes. Utredningskravene i dette punktet vil variere mellom ulike tiltak, og NVE avgjør hvilke temaer som er beslutningsrelevante for den omsøkte vindparken.

KU-programmet er tematisk oppdelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og framgangsmåte. Med de tillegg og presiseringer som er tatt inn i KU-programmet, antar NVE at konsekvensutredningen vil gi et godt grunnlag for å ta beslutninger om vindkraft bør etableres i området.

4.1 Supplerende utredningskrav til det foreslåtte KU-programmet

NVE har tatt utgangspunkt i forslag til konsekvensutredningsprogram som Norsk Miljø Energi Sør AS la frem i sin melding. I tillegg er høringsinnspill, egne vurderinger og erfaringer fra fastsettelse av

andre utredningsprogram lagt til grunn. Forslaget til utredningsprogram fra NME er supplert/presisert med bl.a. følgende utredningskrav:

Landskap

Noen høringsinstanser kommer med konkrete forslag til fotostandpunkt for visualiseringene av tiltaket. NVE ber om at tiltakshaver visualiserer tiltaket fra representative steder med bebyggelse og fra steder med viktige friluftsliv- og reiselivsinteresser.

Vest-Agder fylkeskommune ønsker at det tas med et referanseobjekt for sammenlikning ved visualiseringen. NVE ber om at det tas inn et referanseobjekt i en av visualiseringene som viser tiltakets dimensjon i landskapet.

Etter innspill fra Farsund kommune, fylkesmannen i Vest-Agder og Vest-Agder fylkeskommune samt egne vurderinger ber NVE om at vindparken også visualiseres ved hjelp av animasjoner fra noen få representative steder.

Kulturminner og kulturmiljøer

Helge Elle påpeker at det er mye gammelt kulturlandskap og fredede fornminner i planområdet, og nevner spesielt bygdeborgen Salslottet. NVE forutsetter at utredningene skjer i samsvar med foreslått program og at konsekvensene for Salslottet inkluderes i disse.

Friluftsliv

På bakgrunn av egne vurderinger og innspill fra Gunvor Vaagen ber NVE tiltakshaver om å vurdere sannsynligheten for ising og risikoen for iskasting.

Fugl

Flere høringsinstanser ber om at tiltakets påvirkning på både hekkende fugl og trekkende fugl vurderes. Noen uttalelser ber om at spesielle arter utredes (orrflugl, hauker, våker, kjerrhauker, falker). NVE ber om at tiltakshaver beskriver tiltakets virkning på truede eller sårbare arter, samt gir en kort beskrivelse av fuglelivet i området.

NOF ønsker at det foretas en registrering av hovedtrekkruiter for fugl. NVE mener at det er tilstrekkelig at det gis en kort beskrivelse av kjente trekkkorridorer i området slik det er beskrevet i forslaget til utredningsprogram. På bakgrunn av uttalelsene til NOF bes det også om at det gis en oversikt over biotopene til truede eller sårbare arter.

Støy og skyggeasting

På bakgrunn av innspill fra Fylkesmannen i Vest-Agder og Kai Frøitland og egne vurderinger ber NVE om at det lages et støysonkart for området, slik at støynivået for både friluftsliv og eksisterende bebyggelse blir beregnet. Et støysonkart kan også vise støynivået med hensyn på reiselivssammenheng som Vest-Agder fylkeskommune etterlyser. I et slikt støysonkart skal topografiske forhold inngå for å kunne identifisere eventuelle vindskyggeeffekter.

Etter innspill fra Vest-Agder fylkeskommunen ber NVE om at støyvurderingene også omhandler den planlagte transformatorstasjonen.

Vest-Agder fylkeskommune ber også om at det vurderes hvordan støybildet kan variere over tid. NVE ber om at tiltakshaver kort vurderer dette, i tillegg til eventuelle avbøtende tiltak.

Flere høringsinstanser ber om at refleksblink og skyggekastning blir utredet. NVE ber tiltakshaver om å utføre skyggekastberegninger og å vurdere eventuelle refleksblink for nærliggende bebyggelse.

Annen arealbruk

I det foreslåtte konsekvensutredningsprogrammet er det foreslått et eget punkt om inngrepsfrie naturområder. NVE vil ikke legge opp til en omfattende utredning omkring temaet, da dette ikke ansees som beslutningsrelevant. På bakgrunn av uttalelsen fra fylkesmannen i Vest-Agder ber derfor NVE tiltakshaver om at det kort skal beskrives hvordan inngrepsfrie områder eventuelt påvirkes.

Alf-Otto Renstrøm sier at vindparken ligger i terminalområdet til Lista flyplass. Luftfartstilsynet ber om at konsekvensutredningen omhandler hvor nært vindparker kan anlegges radar- eller navigasjonssystemer og flyplasser, uten at de kommer i konflikt med disse anleggene. NVE vil ikke på dette stadiet pålegge tiltakshaver generelle utredningskrav omkring temaet, men ber om at tiltakshaver vurderer tiltakets konsekvenser for luftfarten ved Lista flyplass og at disse vurderingene gjøres i samråd med Avinor AS (tidligere Luftfartsverket).

På bakgrunn av innspill fra Vest-Agder fylkeskommune og egne vurderinger ber NVE tiltakshaver om å kort beskrive jord- og skogbruksinteressene i planområdet. NVE ber også om at eventuelle virkninger for jord- og skogbruk vurderes.

Farsund kommune kommenterer at nye interesser vil bli berørt hvis områder mot øst blir berørt. NVE ber om at eventuelle konflikter med drikkevannskildene blir beskrevet. NVE ber også om at eventuelle konflikter med nedbørsfelt for verna vassdrag omfattes under punktet «Eventuell konflikt mellom planområdet og vernede områder etter naturvernloven og/eller plan- og bygningsloven skal beskrives. Det skal vurderes hvordan tiltaket eventuelt vil kunne påvirke verneformålet.».

Infrastruktur

Ut i fra NVEs erfaringer fra fastsettelse av andre utredningsprogram er deler av innholdet om infrastruktur forandret noe i forhold det som er foreslått i meldingen.

Samfunnsmessige virkninger

Kapittel 7.3.8 i forslaget til KU-program om forurensing og avfall er blitt noe komprimert og inngår under hovedpunkt om samfunnsmessige virkninger.

Farsund kommune, Vest-Agder fylkeskommune og fylkesmannen i Vest-Agder ønsker en redegjørelse av vindparkens eventuelle virkninger på reiselivsnæringen. NVE ber om at utredningene skjer i samsvar med foreslått program og at eventuelle konsekvenser for reiseliv og turisme omfattes av disse.

Vest-Agder fylkeskommune krever at det gjøres rede for økonomien til ulike alternativer, inntjeningen ved prosjektet og muligheten for at kommunen tildeles en prosentvis andel av kraftproduksjonen. NVE vil ikke legge opp til noen omfattende utredninger om temaet, men ber om at tiltakshaver beskriver noen forhold omkring økonomiske virkninger av tiltaket. Når det gjelder skatteytelser til kommunen er disse begrenset til eventuell eiendomsskatt. Energiloven inneholder ingen bestemmelser som gir grunnlag for å pålegge tiltakshaver ytelser til kommunen som for eksempel konsesjonskraft og konsesjonsavgift.

Oppfølgende undersøkelser

Vest Agder fylkeskommune mener at konsekvensutredningene må omfatte oppfølgende undersøkelser. Norsk Miljø Energi Sør har også beskrevet dette i sitt forslag til KU-program. NVE ber om at en

vurdering av behovet for og eventuelle forslag til oppfølgende undersøkelser inkluderes i KU-programmet.

Annet

På bakgrunn av innspill fra Direktoratet for naturforvaltning ber NVE om at grunnlaget for valg av Lista som lokalitet for en vindpark beskrives.

Vest-Agder fylkeskommune ønsker at alternativer med færre møller og reduserte dimensjoner også utredes. NVE ber om at tiltakshaver utreder de alternativer som det for dem er aktuelt å omsøke. Utbyggingsalternativet med flest møller legges til grunn for konsekvensutredningene. Eventuelle konsekvenser ved å øke møllestørrelsen og dermed redusere antall møller skal beskrives i utredningene.

4.2 Utredningskrav som ikke er tatt med i KU-programmet

Noen høringsinstanser kommer i sine uttalelser med utredningskrav som NVE ikke finner riktig å pålegge utbygger.

Kulturminner og kulturmiljø

Farsund kommune og Vest-Agder fylkeskommune forutsetter at det foretas arkeologiske registreringer i området hvor tiltaket planlegges fordi det er liten oversikt over kulturminner. NVE vil ikke pålegge tiltakshaver dette kravet. Forholdet til undersøkelsesplikten i kulturminnelovens § 9 bør avklares i samarbeid mellom tiltakshaver og kulturminnemyndighetene, og NVE finner det ikke hensiktsmessig at dette tas inn i KU-programmet. NVE er av den oppfatning av at det ofte kan være hensiktsmessig at undersøkelsesplikten etter § 9 ihht kulturminneloven gjennomføres i etterkant av et konsesjonsvedtak, da endelig løsning for plassering av vindmøller, veier og annen infrastruktur vil være bestemt.

Friluftsliv og ferdsel

Farsund kommune, Vest-Agder fylkeskommune og fylkesmannen i Vest-Agder ber om at eventuelle restriksjoner på friluftsliv, bruk av veier, jakt og bruk av våpen beskrives. NVE er av den oppfatning at restriksjoner på friluftslivet er tilstrekkelig ivarettatt i foreslått utredningsprogram. Fylkesmannens ønske om utredninger om tiltakets virkning på jaktbart vilt er etter NVEs mening dekket under hovedpunktet om «Annen fauna».

Vest-Agder fylkeskommune ber om at eventuelle omlegginger av turtraseer må utredes. NVE vil ikke legge opp til noen spesifikke utredningskrav om dette, og mener at hensyn til turgåing er tilstrekkelig ivarettatt i det foreslåtte KU-programmet.

Fugl

NOF ønsker at det gjennomføres en fullstendig taksering/kartlegging av hekkefugler i området. NVE vil ikke pålegge tiltakshaver dette utredningskravet, da vi ikke finner dette beslutningsrelevant. Ved fastsetting av utredningskrav bør en etter NVEs vurdering ta utgangspunkt i at pålagte utredninger skal være klart beslutningsrelevante, og ikke begrunnes i ønske om en bedre kartlegging av naturverdier. På denne bakgrunn bør utredningene omfatte en kort generell beskrivelse av fuglefaunaen, og en mer omfattende beskrivelse av truede eller sårbare arter.

NOF ønsker også at man kartlegger vindforhold med tanke på områder med god termikk/oppdrift og at det utarbeides kart som viser hvordan vindmølleparken påvirker de eksisterende vindforhold. NVE vil

ikke pålegge tiltakshaver spesifikke krav om dette, og mener at det er tilstrekkelig at det vurderes hvordan tiltaket kan påvirke truede eller sårbare arter slik det er foreslått i utredningsprogrammet.

Infrastruktur

NME skriver i forslaget til KU-program at det skal gis en oversikt over bolighus, hytter, skoler, barnehager etc. som ligger 50 meter eller nærmere senterlinjen for eventuelt nye traseer. Den eksisterende kraftledningstrassen passerer gjennom parken og det er derfor ikke behov for nye kraftledninger. Det ovennevnte tas derfor ut av KU-programmet.

Helge Elle ber om at detaljplassering av vindmøller og veier fremgår i utredningene. NVE mener at dette er tilstrekkelig beskrevet og ivaretatt i det foreslåtte utredningsprogrammet

Utvalg for landbruk i Farsund ønsker at all nettilknytning skjer via kabel. Den planlagte vindparken skal tilknyttes det eksisterende 110 kV kraftledningsnett som går gjennom planområdet. All intern nettilknytning inne i parken vil skje via jordkabel. NVE ser derfor ikke behovet for å utrede kabel kontra luftledning for denne konkrete vindparken.

Samfunnsmessige virkninger

Farsund kommune og fylkesmannen i Vest-Agder mener at visualiseringsmaterialet bør fremlegges til relevante instanser som kan representere både nasjonale og internasjonale besøkende.

Konsekvensutredningen med visualiseringer er offentlig tilgjengelig informasjon og sendes også til alle høringsinstanser. NVE er av den oppfatning at berørte parter av tiltaket dermed har et godt grunnlag for å uttale seg.

Farsund kommune ber om at sikkerhet og sårbarhet tas med som et eget punkt i konsekvensutredningene hvor temaer som geoteknisk stabilitet, ulykker ved flyaktiviteter, brannberedskap, mulig sabotasje/terrormål og eventuelt andre temaer bør beskrives. Vindparkens konsekvenser for flytrafikken er etter NVEs mening tilstrekkelig beskrevet i KU-programmet. Brann i vindmøller skal man også være forsikret mot da det er sertifiseringskrav om dette som leverandøren må oppfylle. NVE vil ikke pålegge tiltakshaver noen utdypende utredningskrav om brannberedskap. Når det gjelder geoteknisk stabilitet og mulig sabotasje/terrormål, finner ikke NVE dette beslutningsrelevant og vil derfor ikke inkludere dette i KU-programmet.

Annet

Farsund kommune og Vest-Agder fylkeskommune mener at utredningene må vises i tre alternativer, de to områdene samlet og hver for seg. NVE er av den oppfatning at Lista vindpark må ses på som et enkelt prosjekt og at utredningene som er angitt i KU-programmet gir et tilstrekkelig bilde av tiltakets påvirkning på natur, miljø og samfunn.

Farsund kommune ber NVE vurdere om en tilleggs melding bør sendes ut på høring ettersom det nå planlegges en utvidelse av planområdet mot øst. NVE vil imidlertid påpeke at en melding er en tidlig varsling av at planlegging av et prosjekt har startet opp. Gjennom høringen av meldingen vil aktuelle utredningstema bli belyst, og fastsettelse av KU-program vil danne grunnlaget for det videre arbeidet for tiltakshaver. Det er gjennom prosessen knyttet til konsekvensutredninger og konsesjonssøknad at prosjektene formes, og det er helt vanlig at planområdet endres underveis på grunnlag av innspill fra berørte interesser og aktuelle utredninger. Dersom planområder justeres, og evt nye konsekvenser dukker opp underveis, vil dette selvfølgelig bli opplyst på samme nivå som opprinnelig område og konsekvenser. Hvis tiltakshaver varsler om nye planområder som er store i omfang og er vesentlig forskjellig mht. lokalisering/interesser enn opprinnelig område vil NVE kunne kreve dette dekket av en ny melding. Etter NVEs vurdering vil de nye områdene på Lista ikke medføre vesentlige

forandringer i utredningsprogrammet enn det som ble presentert for kommunale og regionale myndigheter i møte 9.12.03. NVE finner derfor ikke grunnlag for å kreve en ny melding eller gjennomføre ny høringsrunde for de utvidede områdene mot øst. Dersom det under den videre prosessen skulle dukke opp nye beslutningsrelevante konsekvenser for det nye området eller det opprinnelige området, som ikke fanges opp av fastsatt KU-program, vil NVE sørge for at det blir fastsatt krav om tilleggsutredninger. Eventuelle tilleggsutredninger vil deretter bli sendt på høring.